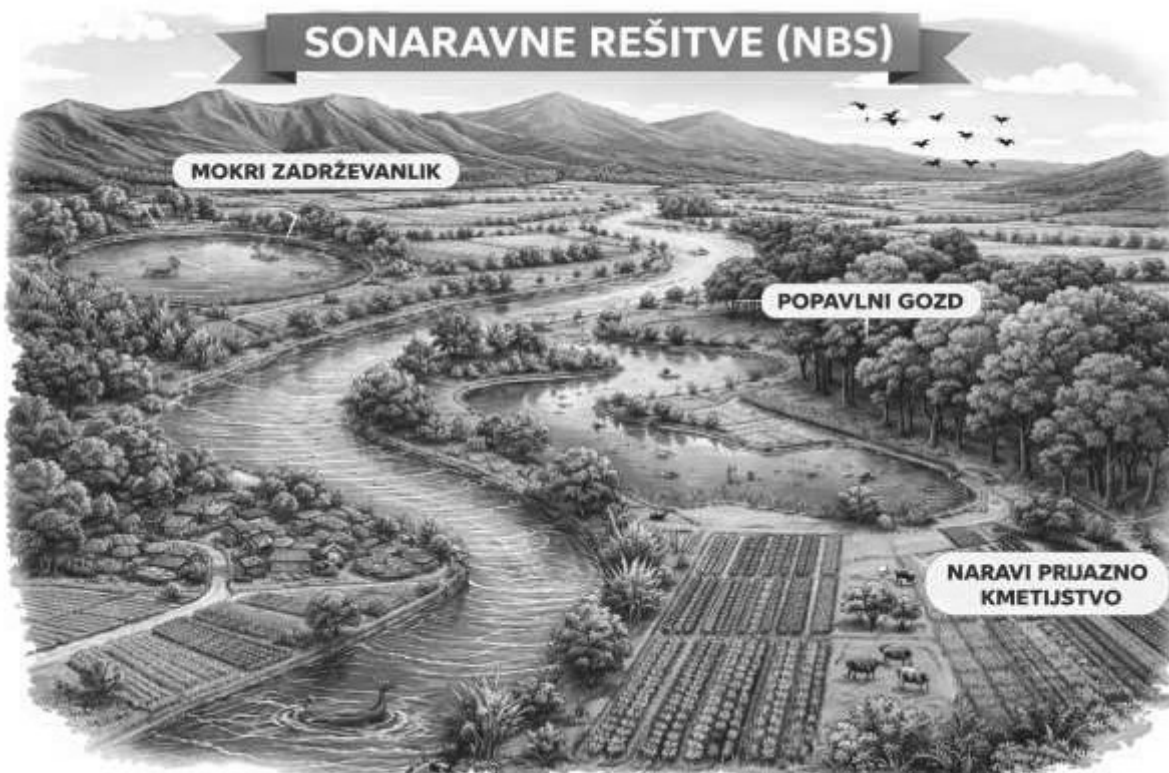

Zakaj suhi zadrževalniki niso dolgoročna rešitev za Savinjsko dolino

Zakaj NE prevladujoči uporabi suhih zadrževalnikov – strokovni povzetek

Suhi zadrževalniki kot osrednji ukrep za obvladovanje poplavne ogroženosti predstavljajo tehnično omejeno in dolgoročno tvegano rešitev. Njihova učinkovitost je vezana na projektne scenarije, ki v razmerah podnebnih sprememb vse pogosteje niso preseženi, kar povečuje tveganje za prenos poplavnih nevarnosti v dolvodna območja (Di Baldassarre et al., 2018). Poleg tega suhi zadrževalniki v normalnih razmerah ne prispevajo k zadrževanju vode v prostoru, ne podpirajo infiltracije in ne izboljšujejo vodne bilance porečja.

Z vidika varstva tal in kmetijske rabe povzročajo suhi zadrževalniki ob poplavnih dogodkih nanos sedimentov, zbitost tal in degradacijo rodovitnih površin, kar dolgoročno zmanjšuje prehransko varnost in stabilnost kmetijske proizvodnje (Verhoeven & Setter, 2010). Njihov vpliv na mikroklimo, zlasti v zaprtih dolinskih prostorih, lahko prispeva k temperaturnim inverzijam in pozebi, ti učinki pa so pogosto nezadostno strokovno ovrednoteni (Bowler et al., 2010).

V nasprotju s tem sonaravne rešitve omogočajo razpršeno zadrževanje in infiltracijo vode, zmanjšujejo poplavne vrhove brez koncentriranja tveganj ter hkrati prispevajo k stabilizaciji podtalnice, zmanjševanju suš in izboljšanju ekosistemskih storitev (Opperman et al., 2009; European Environment Agency, 2021). Zato suhi zadrževalniki ne bi smeli predstavljati prevladujočega pristopa, temveč zgolj dopolnilni ukrep tam, kjer sonaravne rešitve niso izvedljive.

Literatura

Bowler, D. E., Buyung-Ali, L., Knight, T. M., & Pullin, A. S. (2010). Urban greening to cool towns and cities: A systematic review of the empirical evidence. *Landscape and Urban Planning*, 97(3), 147–155. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.05.006>

Di Baldassarre, G., et al. (2018). Flood risk management in a changing world. *Nature Climate Change*, 8(2), 94–98. <https://doi.org/10.1038/s41558-017-0041-2>

European Environment Agency. (2021). *Nature-based solutions in Europe: Policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction*. EEA Report No 1/2021.

Opperman, J. J., Galloway, G. E., Fargione, J., Mount, J. F., Richter, B. D., & Secchi, S. (2009). Sustainable floodplains through large-scale reconnection to rivers. *Science*, 326(5959), 1487–1488. <https://doi.org/10.1126/science.1178256>

Verhoeven, J. T. A., & Setter, T. L. (2010). Agricultural use of wetlands: Opportunities and limitations. *Annals of Botany*, 105(1), 155–163. <https://doi.org/10.1093/aob/mcp172>

0. Uvod

Javna razprava o **Državnem prostorskem načrtu (DPN) za zmanjšanje poplavne ogroženosti Spodnje Savinjske doline** predstavlja zadnjo fazo postopka, v kateri imajo občine zakonsko dolžnost aktivno uveljavljati varstvo lokalnega javnega interesa. Odločitve, sprejete v tem postopku, bodo imele **dolgotrajne, nepovratne prostorske, okoljske in finančne posledice**, za katere bodo lokalne skupnosti nosile neposredno odgovornost.

Na vas se obračamo kot na nosilce ustavno in zakonsko varovanih pristojnosti, saj ste v skladu z zakonodajo dolžni zagotoviti, da prostorski akti, ki posegajo v kmetijska zemljišča, vodne vire in bivalno okolje, temeljijo na **celoviti, strokovno utemeljeni in zakoniti presoji vseh razpoložljivih alternativ**. Opustitev te dolžnosti pomeni tveganje sprejemanja rešitev, katerih negativne posledice bodo v prihodnje bremenile občinske proračune, prebivalstvo in razvojne možnosti prostora.

Aktualni predlog DPN v prevladujoči meri temelji na **gradbeno-inženirskih ukrepih, zlasti na suhih zadrževalnikih in regulacijah vodotokov**, pri čemer sonaravne in na naravi temelječe rešitve niso bile obravnavane kot enakovredna alternativa. Takšen pristop lahko povzroči:

- **pospešen in koncentriran odtok voda**, s prenosom poplavnega tveganja v nižje ležeča območja,
- **dodatno znižanje ravni podtalnice**, ki je že v upadu in neposredno vpliva na vodno varnost, kmetijstvo in oskrbo prebivalstva,
- **nepovratno izgubo kmetijskih zemljišč**, ki predstavljajo omejen in z ustavo varovan naravni vir – v Sloveniji znaša razpoložljiva površina kmetijskih zemljišč zgolj približno **800 m² na prebivalca**,
- **ter omejevanje zakonitega razvojnega potenciala občin**, zlasti na področju trajnostnega turizma, rekreacije in kakovosti bivanja.

Občine boste prve, ki se boste soočale s posledicami teh odločitev – tako v obliki stroškov sanacij, izgube prihodkov kot tudi povečane odgovornosti do prebivalcev. Zato vas v tem postopku ni mogoče obravnavati zgolj kot posvetovalni subjekt, temveč kot **soodgovorne odločevalce**, katerih ravnanje ali opustitev ravnanja bo imela dolgoročne pravne in finančne učinke.

Namen tega dopisa je zato jasno opozoriti na strokovna in pravna dejstva ter vas pozvati, da v okviru svojih pristojnosti **zahtevate dopolnitev DPN s sonaravnimi in na naravi temelječimi rešitvami**, ki omogočajo skladnost z nacionalno in evropsko zakonodajo ter dolgoročno varstvo prostora. V tem trenutku imate občine še možnost vplivati na vsebino akta – kasneje bo odgovornost za njegove posledice ostala predvsem na lokalni ravni.

1 Sonaravne rešitve v primerjavi s suhimi zadrževalniki – strokovna presoja pristopov

V praksi upravljanja poplavnih tveganj se pogosto pojavlja dilema med uporabo klasičnih gradbeno-inženirskih ukrepov, kot so suhi zadrževalniki, in uvajanjem sonaravnih oziroma na naravi temelječih rešitev (Nature-based Solutions). Čeprav imajo suhi zadrževalniki določeno funkcijo pri zadrževanju visokih vod, številne znanstvene študije opozarjajo, da takšni objekti kot prevladujoč ukrep ne zagotavljajo dolgoročne odpornosti prostora in lahko povzročijo dodatne okoljske, prostorske in družbene posledice.

Suhi zadrževalniki delujejo predvsem kot tehnični objekti za začasno zadrževanje poplavnih valov, pri čemer je njihova učinkovitost omejena na projektne scenarije. V razmerah podnebnih sprememb, ko se povečuje pogostost ekstremnih padavin in negotovost hidroloških razmer, se tveganje preseganja projektnih zmogljivosti povečuje (Di Baldassarre et al., 2018). Takšni objekti praviloma pospešujejo odtok vode po izpustu, kar lahko poveča poplavno ogroženost dolvodnih območij in ne prispeva k dolgoročni stabilizaciji vodnega režima.

V nasprotju s tem sonaravne rešitve, kot so mokri zadrževalniki, mokrišča in razlivne površine, delujejo razpršeno in sistemsko. Njihova prednost je v tem, da zmanjšujejo poplavne vrhove brez koncentriranja tveganj na posamezne objekte ter omogočajo večfazno zadrževanje in infiltracijo vode v prostor (Opperman et al., 2009). S tem se ne zmanjšuje zgolj trenutna poplavna nevarnost, temveč se dolgoročno izboljšuje hidrološka odpornost celotnega porečja.

Pomemben argument proti prevladujoči uporabi suhih zadrževalnikov je njihov vpliv na tla in kmetijsko rabo. Ob poplavnih dogodkih na območjih suhih zadrževalnikov pogosto prihaja do nanosa sedimentov, zbitosti tal in poškodb talne strukture, kar zmanjšuje rodovitnost in dolgoročno uporabnost kmetijskih zemljišč (Verhoeven & Setter, 2010). Trditve, da je kmetijska raba znotraj suhih zadrževalnikov dolgoročno neproblematična, so zato strokovno vprašljive, zlasti v kontekstu pridelave hrane za ljudi in zagotavljanja prehranske varnosti.

Dodatno je treba opozoriti na vplive velikih suhih zadrževalnikov na mikroklimo in lokalne klimatske razmere. Obsežni nasipi in spremenjena topografija lahko vplivajo na zračne tokove, temperaturne inverzije in pojav pozebe, kar ima neposredne posledice za kmetijstvo in kakovost bivanja v dolinskih prostorih. Ti vplivi so v številnih primerih slabo raziskani ali obravnavani zgolj obrobno, kljub temu da znanstvena literatura opozarja na občutljivost zaprtih dolin na tovrstne posege (Bowler et al., 2010).

Sonaravne rešitve imajo v primerjavi s suhimi zadrževalniki tudi izrazite prednosti z vidika upravljanja suš. Medtem ko suhi zadrževalniki v normalnih razmerah ostajajo prazni in ne prispevajo k vodni bilanci prostora, mokri zadrževalniki in mokrišča omogočajo stalno prisotnost vode, njeno infiltracijo v tla ter postopno sproščanje v sušnih obdobjih (Jaramillo & Destouni, 2015). To je ključnega pomena v kontekstu naraščajočih potreb po namakanju in zagotavljanju stabilnih vodnih virov za prebivalstvo.

Z vidika ekonomike upravljanja prostora sonaravne rešitve pogosto zagotavljajo večkratne koristi. Poleg zmanjševanja poplavne ogroženosti prispevajo k izboljšanju ekosistemskih storitev, povečujejo biotsko raznovrstnost, izboljšujejo mikroklimo in kakovost bivanja ter zmanjšujejo potrebo po dragih sanacijah in vzdrževanju (European Environment Agency, 2021). Suhi zadrževalniki pa praviloma zahtevajo stalno tehnično vzdrževanje, nadzor in spremljevalne omilitvene ukrepe, kar dolgoročno povečuje stroške in upravljavsko kompleksnost.

Na podlagi znanstvenih dokazov je zato utemeljeno zaključiti, da suhi zadrževalniki ne bi smeli predstavljati osrednjega in prevladujočega ukrepa za obvladovanje poplavne ogroženosti, temveč zgolj dopolnilni ukrep v primerih, kjer sonaravne rešitve prostorsko ali funkcionalno niso izvedljive. Prednostna uporaba sonaravnih rešitev

omogoča celostno obravnavo poplav, suš in rabe prostora ter je skladna z načeli trajnostnega razvoja in prilagajanja na podnebne spremembe.

Literatura

Bowler, D. E., Buyung-Ali, L., Knight, T. M., & Pullin, A. S. (2010). Urban greening to cool towns and cities: A systematic review of the empirical evidence. *Landscape and Urban Planning*, 97(3), 147–155. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.05.006>

Di Baldassarre, G., et al. (2018). Flood risk management in a changing world. *Nature Climate Change*, 8(2), 94–98. <https://doi.org/10.1038/s41558-017-0041-2>

European Environment Agency. (2021). *Nature-based solutions in Europe: Policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction*. EEA Report No 1/2021.

Jaramillo, F., & Destouni, G. (2015). Local flow regulation and irrigation raise global human water consumption and footprint. *Science*, 350(6265), 1248–1251. <https://doi.org/10.1126/science.aad1010>

Opperman, J. J., et al. (2009). Sustainable floodplains through large-scale reconnection to rivers. *Science*, 326(5959), 1487–1488. <https://doi.org/10.1126/science.1178256>

Verhoeven, J. T. A., & Setter, T. L. (2010). Agricultural use of wetlands: Opportunities and limitations. *Annals of Botany*, 105(1), 155–163. <https://doi.org/10.1093/aob/mcp172>

2. Sonaravne rešitve kot dolgoročna razvojna priložnost

Sonaravne rešitve oziroma **na naravi temelječe rešitve (Nature-based Solutions, NBS)** predstavljajo sodoben in znanstveno utemeljen pristop k obvladovanju poplavnih tveganj ter prilagajanju prostora na podnebne spremembe. Temeljijo na posnemanju ali krepitvi naravnih procesov v vodnih in obvodnih ekosistemih ter omogočajo hkratno doseganje okoljskih, družbenih in gospodarskih ciljev. V nasprotju s pretežno tehničnimi inženirskimi ukrepi sonaravne rešitve delujejo sistemsko in dolgoročno.

Številne strokovne analize in primeri dobrih praks v Evropi in drugod po svetu potrjujejo, da ukrepi, kot so **mokri zadrževalniki, mokrišča, razlivne površine in obnovljene poplavne ravnice**, učinkovito zmanjšujejo poplavne vrhove. Ti ukrepi omogočajo razpršitev in začasno zadrževanje poplavnih voda na večjih površinah, s čimer se zmanjša hitrost odtoka in višina poplavnih valov v dolvodnih območjih (Opperman et al., 2009; European Commission, 2015). Takšen pristop je še posebej učinkovit na ravninskih območjih in v širših dolinah, kjer obstaja prostorski potencial za razlivanje voda.

Poleg zmanjševanja poplavne ogroženosti sonaravne rešitve pomembno prispevajo k **dvigu in stabilizaciji podtalnice**. Mokrišča in razlivne površine omogočajo infiltracijo vode v tla, kar povečuje zaloge podzemne vode in izboljšuje vodni režim območja (Jaramillo & Destouni, 2015). To je ključnega pomena v obdobjih vse pogostejših suš, saj stabilna podtalnica predstavlja osnovo za oskrbo prebivalstva z vodo, kmetijsko namakanje in ohranjanje ekosistemov.

Z vidika prilagajanja na podnebne spremembe je posebej pomembna sposobnost sonaravnih sistemov, da **zadržujejo vodo za sušna obdobja**. Mokri zadrževalniki in obnovljena mokrišča delujejo kot naravni rezervoarji, ki v mokrih obdobjih akumulirajo vodo in jo postopoma oddajajo v sušnih razmerah. S tem se zmanjšuje nihanje vodnih razmer in povečuje odpornost prostora na hidrološke ekstreme (IPBES, 2019).

Pomembna prednost sonaravnih rešitev je tudi njihova sposobnost **ohranjanja kmetijskih zemljišč**. Za razliko od trajnih infrastrukturnih posegov, ki pogosto vodijo v izgubo rodovitnih tal, sonaravni ukrepi omogočajo prilagodljivo rabo prostora. Kmetijska zemljišča na razlivnih območjih lahko ob ustreznem upravljanju ohranijo svojo funkcijo, hkrati pa prispevajo k zmanjševanju poplavnih tveganj (Verhoeven & Setter, 2010). Takšen pristop podpira prehransko varnost in dolgoročno rabo prostora.

Sonaravne rešitve imajo tudi izrazite **pozitivne učinke na mikroklimo, biotsko raznovrstnost in kakovost bivanja**. Prisotnost vode in vegetacije zmanjšuje temperaturne ekstreme, povečuje zračno vlago in blaži učinke toplotnih valov, kar je še posebej pomembno v dolinskih in urbaniziranih območjih (Bowler et al., 2010). Hkrati mokrišča in obvodni ekosistemi predstavljajo ključna življenjska okolja za številne rastlinske in živalske vrste, s čimer prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Z ekonomskega vidika so sonaravne rešitve v številnih primerih **stroškovno učinkovitejše** od klasičnih gradbeno-inženirskih posegov. Čeprav lahko zahtevajo več prostora in dolgoročneje načrtovanje, praviloma prinašajo nižje stroške vzdrževanja, manjše potrebe po sanacijah ter dodatne koristi v obliki ekosistemskih storitev, ki jih tehnični objekti ne zagotavljajo (European Environment Agency, 2021). Zato se vse pogostejše obravnavajo kot racionalna naložba v dolgoročno odpornost prostora.

Na podlagi navedenega je mogoče zaključiti, da sonaravne rešitve ne predstavljajo zgolj okoljskega dodatka k obstoječim pristopom, temveč **celostno razvojno priložnost**, ki združuje varstvo pred poplavami, prilagajanje na podnebne spremembe, ohranjanje naravnih virov in izboljšanje kakovosti življenja.

Literatura

Bowler, D. E., Buyung-Ali, L., Knight, T. M., & Pullin, A. S. (2010). Urban greening to cool towns and cities: A systematic review of the empirical evidence. *Landscape and Urban Planning*, 97(3), 147–155. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.05.006>

European Commission. (2015). *Towards an EU research and innovation policy agenda for nature-based solutions & re-naturing cities*. Brussels.

European Environment Agency. (2021). *Nature-based solutions in Europe: Policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction*. EEA Report No 1/2021.

IPBES. (2019). *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services*. Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.

Jaramillo, F., & Destouni, G. (2015). Local flow regulation and irrigation raise global human water consumption and footprint. *Science*, 350(6265), 1248–1251. <https://doi.org/10.1126/science.aad1010>

Opperman, J. J., Galloway, G. E., Fargione, J., Mount, J. F., Richter, B. D., & Secchi, S. (2009). Sustainable floodplains through large-scale reconnection to rivers. *Science*, 326(5959), 1487–1488. <https://doi.org/10.1126/science.1178256>

Verhoeven, J. T. A., & Setter, T. L. (2010). Agricultural use of wetlands: Opportunities and limitations. *Annals of Botany*, 105(1), 155–163. <https://doi.org/10.1093/aob/mcp172>

3. Pravna utemeljitev zahteve po vključitvi sonaravnih rešitev v DPN

Evropska unija v svojem zavezujočem pravnem okviru in strateških politikah jasno določa, da morajo države članice pri obvladovanju poplavne ogroženosti prednostno obravnavati sonaravne in večnamenske ukrepe, kadar so ti strokovno utemeljeni in prostorsko izvedljivi. Ta obveznost izhaja iz več temeljnih aktov prava Evropske unije, ki jih je Republika Slovenija dolžna upoštevati pri pripravi in sprejemanju državnih prostorskih načrtov.

Direktiva 2007/60/ES o ocenjevanju in obvladovanju poplavne ogroženosti (Poplavna direktiva) v 7. členu določa, da morajo načrti obvladovanja poplavne ogroženosti vključevati ukrepe, ki zmanjšujejo poplavna tveganja na celotnem porečju, pri čemer se posebej poudarja pomen zadrževanja voda, obnove poplavnih ravnin in drugih naravnih mehanizmov. Direktiva izrecno zahteva celosten pristop na ravni povodja ter preprečevanje prenosov poplavnih tveganj v nižje ležeča območja (European Parliament & Council, 2007).

Poleg tega **Okvirna direktiva o vodah (2000/60/ES)** v 1. in 4. členu določa cilj doseganja dobrega ekološkega stanja voda ter preprečevanje nadaljnega poslabšanja vodnih ekosistemov. Ukrepi, ki temeljijo zgolj na tehničnih regulacijah in pospešenem odvajanju voda, lahko pomenijo neskladje s cilji te direktive, zlasti kadar vodijo v degradacijo vodnih in obvodnih ekosistemov ali v znižanje podzemne vode (European Parliament & Council, 2000).

Evropska komisija je dodatno in večkrat poudarila, da je treba pri obvladovanju poplavne ogroženosti prednostno uporabljati **na naravi temelječe rešitve (Nature-based Solutions)** in **zeleno infrastrukturo**, saj ti pristopi hkrati prispevajo k zmanjševanju poplavnih tveganj, prilagajanju na podnebne spremembe, ohranjanju biotske raznovrstnosti ter izboljšanju kakovosti bivanja. To izhaja iz strateških dokumentov Evropske komisije, vključno s Strategijo EU za zeleno infrastrukturo in z usmeritvami za prilagajanje na podnebne spremembe (European Commission, 2013; European Commission, 2021).

V tem kontekstu je treba poudariti, da DPN kot izvedbeni prostorski akt države ne sme zgolj formalno upoštevati evropskih direktiv, temveč mora njihove cilje tudi vsebinsko uresničevati. Če so sonaravne in večnamenske rešitve strokovno utemeljene, prostorsko možne in že podprte z obstoječimi študijami, njihova izključitev ali obravna zgolj kot dopolnilni ukrep ni skladna z namenom in cilji evropske zakonodaje.

Projekti, ki ne sledijo tem usmeritvam, so lahko ocenjeni kot neskladni z evropskimi politikami trajnostnega upravljanja voda in prostora, kar lahko vpliva tako na njihovo

zakonitost kot tudi na možnost sofinanciranja iz evropskih skladov. V aktualnih finančnih mehanizmih EU je skladnost z načeli trajnosti, podnebne odpornosti in na naravi temelječih rešitev vse pomembnejši kriterij za dodeljevanje sredstev.

Na tej podlagi je utemeljeno zahtevati, da se v postopku priprave DPN:

- celovito in strokovno ovrednotijo sonaravne rešitve,
- preveri njihova prednostna uporaba v skladu z evropskim pravnim okvirom,
- ter da se DPN dopolni na način, ki bo zagotovil skladnost z obveznostmi Republike Slovenije po pravu Evropske unije.

Literatura

European Commission. (2013). *Green Infrastructure (GI) — Enhancing Europe's Natural Capital* (COM(2013) 249 final). Brussels.

European Commission. (2021). *Forging a climate-resilient Europe – the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change* (COM(2021) 82 final). Brussels.

European Parliament & Council. (2000). *Directive 2000/60/EC establishing a framework for Community action in the field of water policy*. Official Journal of the European Communities, L 327, 1–73.

European Parliament & Council. (2007). *Directive 2007/60/EC on the assessment and management of flood risks*. Official Journal of the European Union, L 288, 27–34.

4. Obstoječe strokovne podlage in njihova obravnava v DPN

Posebej poudarjamo, da so bile že v začetnih fazah postopka priprave Državnega prostorskega načrta (DPN) za zmanjšanje poplavne ogroženosti Spodnje Savinjske doline pripravljavcem in pristojnim institucijam posredovane relevantne strokovne podlage, ki obravnavajo sonaravne in na naravi temelječe pristope k obvladovanju poplavne ogroženosti.

Med njimi izpostavljamo:

- **pobude eko civilne iniciative Ekoci**, ki so bile uradno posredovane načrtovalcem DPN ter Občini Žalec. Pobude vsebujejo strokovno utemeljene predloge za dopolnitev DPN z mokrimi zadrževalniki, razlivnimi površinami in drugimi sonaravnimi rešitvami, ki omogočajo zadrževanje vode v prostoru in zmanjševanje poplavnih vrhov brez večjih negativnih vplivov na kmetijska zemljišča in vodni režim;
- **strokovne študije in predloge Univerze v Mariboru**, pripravljene pod vodstvom prof. ddr. Ane Vovk, ki so bile posredovane občinam Spodnje Savinjske doline ter uradno vključene v komunikacijo s pripravljavci DPN. Te študije temeljijo na ekosistemskem in porečnem pristopu ter ponujajo celovit nabor sonaravnih rešitev, usmerjenih v povečanje zadrževalnih sposobnosti prostora, ohranjanje kmetijskih zemljišč, stabilizacijo podtalnice ter večjo odpornost prostora na podnebne spremembe.

Navedene strokovne podlage obravnavajo Savinjsko dolino kot funkcionalno celoto in izhajajo iz sodobnih znanstvenih pristopov k upravljanju voda, skladnih z usmeritvami Evropske unije glede **Nature-based Solutions**. Kljub temu v trenutno razgrnjenem predlogu DPN te podlage niso bile celostno in sistematično vključene, niti ni razvidno, da bi bile vsebinsko primerjane s predlaganimi gradbeno-inženirskimi rešitvami.

Obstoječi DPN vključuje sonaravne rešitve zgolj v omejenem obsegu, predvsem v obliki:

- morfološke popestitve strug s širitvijo rečnega koridorja,
- predvidenih novih zasaditev obrežne vegetacije,
- ter enega mokrega zadrževalnika (Gozdnica), ki je predviden tudi za namakanje kmetijskih zemljišč.

Takšen nabor ukrepov predstavlja le delni in fragmentaren pristop k uporabi sonaravnih rešitev in ne odraža celovitega potenciala, ki ga izkazujejo že obstoječe strokovne podlage. Glede na obseg predvidenih suhih zadrževalnikov in spremljajočih omilitvenih ukrepov je razvidno, da sonaravni pristopi v obravnavanem DPN nimajo vloge enakovredne alternative, temveč zgolj dopolnilnega ukrepa.

Na podlagi navedenega menimo, da bi bilo treba v nadaljnjem postopku priprave DPN zagotoviti:

- jasno dokumentirano obravnavo vseh že posredovanih strokovnih podlag,
- njihovo vsebinsko primerjavo z obstoječo zasnovo DPN,
- ter preveritev možnosti njihove prednostne uporabe, skladno z nacionalnimi in evropskimi usmeritvami trajnostnega upravljanja voda in prostora.

Literatura

Ekoci. (2023). *Pobude za izboljšave predstavljenega DPN Savinjska dolina – suhi ali mokri zadrževalniki?*
<https://ekoci.si/zadnje/porocilo-za-javnost-pobude-za-izboljsave-predstavljenega-dpn-savinjska-dolina-suhi-ali-mokri-zadrzevalniki/>

Vovk, A. (ddr.). (leto). *Sonaravne rešitve za zmanjševanje poplavne ogroženosti in upravljanje voda v Savinjski dolini* [strokovne študije in predlogi]. Univerza v Mariboru.

European Commission. (2015). *Towards an EU Research and Innovation policy agenda for Nature-Based Solutions & Re-Naturing Cities*. Brussels.

European Parliament & Council. (2007). *Directive 2007/60/EC on the assessment and management of flood risks*. Official Journal of the European Union, L 288, 27–34.

4. Presoja ustreznosti predvidenih omilitvenih ukrepov in celovitosti strokovne obravnave

V obravnavanem predlogu DPN so kot spremljevalni ukrepi predvideni omilitveni ukrepi, med drugim monitoring nanosa mulja in tal po poplavnih dogodkih, sanacija

namakalnih in osuševalnih sistemov ter dopustitev nadaljnje kmetijske rabe znotraj območij suhih zadrževalnikov. Navedeni ukrepi že sami po sebi potrjujejo, da predlagana zasnova prostorske rešitve predvideva nastanek pomembnih negativnih posledic za tla, kmetijsko rabo in vodni režim prostora.

Menimo, da je obstoječo zasnovo DPN nujno ponovno celovito preučiti, saj bi bila v primeru prednostne in sistemske implementacije sonaravnih ter na naravi temelječih rešitev potreba po tovrstnih omilitvenih ukrepih bistveno zmanjšana ali celo odpravljena. Sonaravni ukrepi, ki omogočajo razlivanje, zadrževanje in akumulacijo poplavnih voda v prostoru, praviloma zmanjšujejo erozijske procese, nanos sedimentov ter poškodbe kmetijskih zemljišč, saj voda ob poplavnih dogodkih ne deluje destruktivno, temveč se razporeja po naravnih razlivnih površinah.

Dodatno ugotavljamo, da strokovne študije in predlagane rešitve Univerze v Mariboru, pripravljene pod vodstvom prof. ddr. Ane Vovk, v obravnavanem gradivu niso bile ustrezno in pregledno obravnavane, čeprav so bile pripravljavcem DPN posredovane že v prvi fazi postopka. Takšna opustitev celovite obravnave obstoječih strokovnih podlag je v nasprotju z načelom celovitosti in strokovne utemeljenosti prostorskega načrtovanja ter zmanjšuje preglednost postopka.

Nadalje ugotavljamo, da tudi posodobljeni predlog DPN še vedno temelji predvsem na gradnji visokih suhih zadrževalnikov z obsežnimi nasipi. Takšni objekti lahko pomembno vplivajo na lokalno mikroklimo, zlasti na pojav temperaturnih inverzij in pozebe v zaprtih dolinskih prostorih. Kljub temu v obravnavanem gradivu niso predstavljene poglobljene, neodvisne študije o vplivu visokih nasipov na temperaturne režime, čeprav strokovna literatura opozarja, da lahko takšni posegi povzročijo znižanje temperatur za več stopinj Celzija. Odsotnost teh analiz pomeni, da vplivi na kmetijsko pridelavo in bivalno okolje niso bili ustrezno ovrednoteni, prav tako pa ugotovitve niso vodile v spremembo osnovne zasnove predlaganih objektov.

Posebej problematična je tudi obravnava kmetijskih zemljišč. DPN ne predvideva njihovega sistemskega ohranjanja, temveč se sklicuje na možnost nadaljnje kmetijske rabe znotraj suhih zadrževalnikov. Takšna utemeljitev je vprašljiva, saj poplavno obremenjena zemljišča, na katerih prihaja do pogostega zalivanja, nanosa sedimentov in poškodb talne strukture, ne omogočajo stabilne in varne pridelave hrane za ljudi. S tem se zmanjšuje prehranska varnost in dolgoročna raba kmetijskih zemljišč, kar je v nasprotju z načeli trajnostnega upravljanja prostora.

Poleg tega DPN ne obravnava celovito potrebe po zagotavljanju dodatnih količin vode za namakanje ter vzdrževanja ustrezne ravni podzemne vode, kljub temu da se prebivalstvo v Savinjski dolini povečuje in se obremenitve vodnih virov povečujejo. Rešitve, ki temeljijo na hitrem odvajanju voda iz prostora, lahko dolgoročno prispevajo k zniževanju gladine podtalnice, kar neposredno vpliva na oskrbo prebivalstva z vodo in odpornost kmetijstva v sušnih obdobjih.

Na podlagi navedenega ocenjujemo, da predlagani DPN ne izpolnjuje v celoti zahtev po celoviti, strokovno utemeljeni in dolgoročno vzdržni obravnavi prostora. Zato je utemeljena zahteva po ponovni presoji zasnove DPN, zlasti v smeri prednostne vključitve sonaravnih rešitev ter ponovne strokovne obravnave vseh relevantnih študij in vplivov.

5. Poziv občinam k aktivni uveljavitvi zakonitih interesov lokalnega prostora

Občine Spodnje Savinjske doline imajo v postopku priprave in sprejemanja Državnega prostorskega načrta (DPN) zakonsko opredeljeno vlogo varuhov lokalnih javnih interesov, zlasti na področju varstva prostora, kmetijskih zemljišč, vodnih virov ter kakovosti bivanja prebivalcev. V skladu z **Zakonom o urejanju prostora (ZUreP-3)** in drugimi relevantnimi predpisi so občine dolžne aktivno sodelovati v postopkih prostorskega načrtovanja ter uveljavljati interese lokalnega okolja.

Na podlagi **5. člena ZUreP-3**, ki določa načelo trajnostnega razvoja in varstva prostora, ter **7. člena ZUreP-3**, ki zahteva celostno obravnavo prostorskih, okoljskih, družbenih in gospodarskih vidikov, je utemeljeno pričakovati, da DPN vključuje rešitve, ki dolgoročno zmanjšujejo tveganja in hkrati ohranjajo naravne vire. Nadalje **9. člen ZUreP-3** določa načelo sodelovanja javnosti in nosilcev urejanja prostora, kar vključuje tudi dolžnost, da se vse pravočasno posredovane strokovne podlage in pripombe vsebinsko obravnavajo.

Zato občine pozivamo, da v okviru javne razprave in postopka sprejemanja DPN:

1. **Uradno podprete zahtevo po dopolnitvi DPN s sonaravnimi in na naravi temelječimi rešitvami**, v skladu z načelom trajnostnega urejanja prostora (5. člen ZUreP-3) ter obveznostjo celostnega upravljanja prostora (7. člen ZUreP-3).
2. **Zahtevate ponovno strokovno obravnavo že posredovanih pobud in študij**, zlasti tistih, ki obravnavajo sonaravne pristope, saj opustitev njihove vsebinske presoje pomeni odstopanje od načela strokovnosti in preglednosti prostorskega načrtovanja (9. člen ZUreP-3).
3. **Spodbudite odprt in strukturiran dialog med pripravljavci DPN, občinami in neodvisnimi strokovnjaki**, kar izhaja iz obveznosti sodelovanja nosilcev urejanja prostora ter zagotavljanja javnega interesa (9. in 10. člen ZUreP-3).
4. **Zavarujete dolgoročne interese prebivalcev, kmetijstva in trajnostnega razvoja**, kar vključuje varstvo kmetijskih zemljišč in vodnih virov, skladno z **Zakonom o kmetijskih zemljiščih (ZKZ)** ter **Zakonom o vodah (ZV-1)**, ki nalagata varovanje naravnih virov kot javnega dobra.

Ob tem opozarjamo, da odločitve, sprejete v postopku priprave DPN, ne bodo imele zgolj kratkoročnih učinkov, temveč bodo bistveno zaznamovale prostorski, okoljski in družbeni razvoj Savinjske doline za več desetletij. Zato je utemeljeno in skladno z zakonom, da občine zahtevajo ponovno in poglobljeno presojo tako vsebine DPN kot njegove skladnosti z veljavno zakonodajo in strateškimi cilji trajnostnega razvoja.

Občine imajo pri tem ključno vlogo kot glas lokalnega prostora, njegovih prebivalcev in prihodnjih generacij. V tem okviru pozivamo k celostnemu pristopu in k zahtevi po pripravi nove, dopolnjene različice DPN, ki bo vsebinsko naslovila izpostavljene probleme ter vključevala sonaravne in večnamenske rešitve.

Obravnavani predlog DPN namreč še vedno izkazuje prevelik poudarek na gradbeno-inženirskih posegih, zlasti na suhih zadrževalnikih, namesto na celovitih sonaravnih

sistemih, ki bi hkrati zagotavljali zmanjševanje poplavne ogroženosti, blaženje sušnih razmer ter gospodarno in trajnostno rabo prostora. Takšen pristop ni v celoti skladen z načeli trajnostnega prostorskega razvoja, kot jih določata nacionalna in evropska zakonodaja.

S spoštovanjem!

Civilna iniciativa EKOCI v sodelovanju s prof. ddr. Ano Vovk, Inštitut za promocijo varstva okolja in Univerza v Mariboru, Mednarodni center za ekoremediacije

V vednost:

- Občina Žalec
- Občina Prebold
- Občina Polzela
- Občina Braslovče
- Občina Tabor
- Občina Vransko